

УДК 7.038.55:7.047

Орешкіна Л.С., к. арх., доцент Шевченко Л.С.,
Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка

ІНСТАЛЯЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ СУЧАСНОГО ЛАНДШАФТНОГО ДИЗАЙНУ

Розглянуті нові сучасні засоби формування об'єктів ландшафтного дизайну, зокрема – інсталяції. З'ясовано перспективність використання цього напрямку для покращення естетичних якостей навколишнього природного й урбанізованого середовища.

Ключові слова: ландшафтний дизайн, арт-об'єкт, арт-ландшафт, інсталяція, інноваційні технології.

Стан проблеми, її актуальність. Інсталяція (від англ. «Installation» – установка) – це просторові композиції, які створюються художниками та архітекторами з різноманітних природних і штучних матеріалів, текстової або візуальної інформації. Засновником інсталяції вважаються дадаїст Марсель Дюшан (1887-1968 рр.) і сюрреалісти. Вони знаходили цікаві прийоми поєднання звичайних речей, що надавало композиціям нового символічного сенсу. Інсталяції набували цікавого естетичного змісту – в грі смислових значень, змінних залежно від місця знаходження – від звичного побутового до виставкового оточення [1].

Поява і розвиток нових технологій, інноваційних методів і матеріалів призвела до того, що інсталяція стала частиною сучасного арт-ландшафту. Фахівцями доведено – як в архітектурних, так і в ландшафтних просторах штучні елементи наповнення, відіграють не менш важливу роль, ніж рельєф, водні устрої та рослинність. Ці об'єкти стали новою тенденцією в ландшафтному дизайні так як уособлюють у собі цікавий сучасний вид мистецтва, здатний перетворити простір в сучасний ландшафтний арт-об'єкт, об'єднати низку просторів, представити його потаємні сторони.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами. Проведене дослідження є складовою частиною науково-дослідницької роботи кафедри дизайну архітектурного середовища Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, пов'язаною з удосконаленням архітектурно-ландшафтного середовища міст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Початок ХХІ ст. в ландшафтному дизайні ознаменувався новими напрямками – синтезом не лише різних видів мистецтв, а й різних матеріалів, садових символів й творів

безпредметного мистецтва ХХ століття. Об'єкти стають своєрідними «арт-ландшафтними» лабораторіями, в яких зароджуються нові ідеї, демонструються перспективи подальшого розвитку сучасної і майбутньої ландшафтної творчої думки. Цьому питанню присвячена низка робіт закордонних фахівців різних галузей, серед яких – П. Купер, К. Дейвза, науковці Дж. Вінер і Д. Орт, дизайнер Т. Емде, архітектори Н. Фостер, Х. Баллер, П. Ветш та ін. Серед вітчизняних науковців у цій царині відомі праці Е. Забеліної [2], А. Вергунова, О. Сєдака, Н. Крижановської, А. Сичової, А. Вязовської [3] та ін. У низці вітчизняних періодичних видань з'являється інформація, присвячена сучасним тенденціям у ландшафтному дизайні, у тому числі й арт-інсталяціям.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Цікавий світовий досвід в експериментальному сучасному ландшафтному дизайні спонукає до постійного пошуку нових прийомів, форм, інновацій, технологій, які могли би інтегруватися в сучасні об'єкти ландшафтного дизайну.

Постановка завдання – дослідити інсталяцію як одного із креативних засобів формування сучасних об'єктів ландшафтного дизайну.

Виклад основного матеріалу. Поняття «інсталяція» сформувалися на ґрунті досягнень у сфері ландшафтного дизайну і появи арт-дизайну наприкінці ХХ століття. Нові течії в арт-ландшафті віддають перевагу ідеї над формою, асоціаціям, взаємозв'язку з різноманітними жанрами мистецтва (скульптурою, архітектурою, дизайном, музикою, живописом, театром) й сучасними інноваційними технологіями. Сучасні інсталяції в ландшафті застосовують нетрадиційні для створення ландшафтних об'єктів та взагалі простору матеріали і технології. Можна стверджувати, що інсталяція – це, в першу чергу, композиція, в якій ідея автора і зміст твору є домінантами.

Незважаючи на порівняно невеликий термін існування серед «арт-ландшафтів», як і в мистецтві минулого століття, науковці виділяють окремі стильові напрями, пов'язані із основними ідеями композицій об'єктів ландшафтного дизайну [2], а саме:

- *кінетичний сад*, заснований на кінетичному формоутворенні, в основу якого покладений рух зі своїми просторово-динамічними експериментами. Рух невидимий, його відчуття передається за допомогою символічних форм та сполучення цих форм. Для створення ефекту руху в об'єктах ландшафтного дизайну використовуються вода і вітер – найбільш динамічні зі стихій. Японський архітектор М. Ватанабе ідеї кінетизму пояснює на прикладі вітру, котрий не можна побачити, лише відчути його подих на своїй щоді. Тільки тремтіння листя дерев видає його присутність. Гілки дерев — це пристрої для візуалізації вітру» [2]. Найбільш яскравий приклад кінетичного саду був представлений на бієнале у Великій Британії (м. Ліверпуль, 2008 р., арх. – Diller

Scofidio+Renfro, США). Для задоволення естетичних потреб відвідувачів на занедбаній ділянці землі архітектори створили незвичайну ландшафтну композицію «Радісні дерева» («Arbores Laetae», рис. 1) – зелену галявину із двох десятків грабів, які вміли «танцювати». Кожне дерево в круглій ємкості з ґрунтом було встановлено на обертаючу платформу під нахилом в 10 градусів. Ця динамічна композиція постійно змінювала пейзаж, гру світла й тіні;

*Рисунок 1 - Кінетичний сад «Радісні дерева», м. Ліверпуль, 2008 р. (Велика Британія). Арх. - бюро «Diller Scofidio + Renfro», США).
За матеріалами [4].*

- «*гра в сад*», коли сад створюється на короткий проміжок часу, кардинально перетворюючи простір. Частіше всього такі сади формують за допомогою мобільних ландшафтних елементів, малих архітектурних форм, які можна пересувати й змінювати, тобто «відігравати нову ландшафтну п'єсу». Одна із останніх новинок подібного стильового напрямку – невеликі мобільні сади на колесах, які можуть з'являтися у будь-якому просторі міста;

- *сад-артефакт*, у створенні якого вагому роль відіграють скульптурні композиції з таємничим змістом (давніми символами), гра світла й тіні, зміна кольорів. Такі сади оздоблюють дзеркалами, кольоровим пластиком (рис. 2);

- *сад-інсталяція*, в котрому композиції створені за допомогою встановлення в природному середовищі різноманітних елементів – від побутових предметів, промислових виробів до текстової й візуальної інформації. Композиційні частини такого саду можуть бути досить мобільними залежно від місця розташування, тому і композиція, й ідея можуть змінюватись. Одним із цікавих прикладів художньої інсталяції в ландшафті є роботи француза Себастьяна Прешу під назвою «Man vs Machine» («Людина проти машини», рис. 3). Назва цієї серії інсталяцій передає протест автора проти засилля в житті сучасної людини технологій. Можна зауважити, що сад-інсталяції несуть в собі тематичну ідею. Такий сад може бути навіть без рослин і складатися з різноманітних елементів, що можуть бути не взаємопов'язаними

між собою. Виразними є незвичайні інсталяції фінської художниці Леї Турто із пластикової посудини (рис 4). Фахівці й науковці вважають, що вищенаведені приклади інсталяцій у парках і садах – це спроба звернути увагу оточуючих на назрілу проблему домінування людини над природою;

Рисунок 2 - Артефакти. Автори - Ф. Інфанте та Н. Горюнова, Росія:
а) із циклу «Осередок викривленого простору», 1979 р.; б) із циклу «Життя трикутника»,
1976-1977 рр. За матеріалами [4].

Рисунок 3 - Серія інсталяцій в лісах «Man vs Machine» (Аргентина).
Автор - S. Preschoux. За матеріалами [5].

▪ *сад зі штучними елементами*, в якому головну композиційну роль відіграє певний інертний матеріал (наприклад, скло, бетон, метал тощо).

Цікавим кроком до сучасних інновацій в ландшафтному дизайні є LED-інсталяції, в котрих основну роль відіграє світлодизайн зі спеціальними світильниками. Яскравим прикладом цього є роботи німецького художника по світлу Стефана Лотца (Gorillalighting) у проєкті «Growing Light» (фестиваль «Luminale», м. Франкфурт, Німеччина; рис 5). На втілення цієї ідеї автора надихнули рослини. Його садові лампи із тонкого волокна дуже нагадують живі квіти, гілки дерев або виткі ліани. За допомогою спеціального технологічного обладнання можна регулювати ріст «рослинних світильників».

Художня скульптура відіграє вагомую роль в об'єктах ландшафтного дизайну. За довгий період розвитку садово-паркового мистецтва вона еволюціонувала із більш традиційної мармурової, гранітної, металевої до скляної, дзеркальної (невидимої) й «зеленої» (квітучої). Наразі показовими є скульптурні роботи Патріка Догерті в ландшафті з прутів, гілок і палиць. Таке хитросплетіння носить назву "stickwork" (рис. 6), і є одним із сучасних засобів для створення різноманітних скульптурних композицій в ландшафті. Роботи автора знайшли своє місце не лише в об'єктах ландшафтного дизайну, а й в урбанізованому міському середовищі, інтер'єрах громадських будівель і споруд. Акцентуючи на собі увагу, вони особливо гармонійно вписуються в природному оточенні, в садах стилю «кантрі», «сільському» тощо.

*Рисунок 4 - Сади-інсталяції від Леї Турто.
Автор - Леа Турто, Фінляндія.
За матеріалами [6]*

*Рисунок 5 - Варіанти світлодизайну в ландшафті
«Зростаюче світло», м. Франкфурт (Німеччина).
Автор - Стефан Лотц. За матеріалами [7]*

Світовий досвід ландшафтного дизайну сприяв появі цілої когорти нових прийомів і засобів створення сучасних ландшафтних композицій, які здатні змінити простір, надати йому нове «дихання». З'ясовано, що сучасні

інноваційні технології гармонійно інтегруються в об'єкти ландшафтного дизайну, створюючи цікаві неповторні пейзажі. Розглянуті в статті приклади формування ландшафтних просторів розкривають такі можливості реального впровадження нових технологій:

Рисунок 6 - Нові скульптурні композиції в об'єктах ландшафтного дизайну. Автор - П. Догерті (Північна Кароліна, США). За матеріалами [8]

- нетрадиційних матеріалів в якості ландшафтних засобів формування композицій (скла, дзеркал, гілок, ниток, пластику тощо);
- технологічних пристроїв, здатних додатково «оживити» композицію, надати їй певного кінетичного руху;
- світлових пристроїв в якості скульптурних композицій;
- світлодизайну для надання таємничої «атмосфери» саду;
- мобільних елементів, здатних змінювати композицію, грати тимчасові «ландшафтні п'єси»;
- арт-інсталяцій із підручних засобів, котрі уособлюють в собі синтез мистецтва і технологій.

Висновок. Поява нового напрямку в ландшафтному дизайні – інсталяцій – дозволяє суттєво підвищити естетичні якості не лише природного середовища, а й урбанізованого міського простору. Незвичайні поєднання звичайних речей (2, с. 45). Об'єкти інсталяцій, не шкодуючи навколишньому середовищі, акцентують на собі увагу, демонструють нові підходи в створенні садів і парків, стають одними із повноцінних креативних засобів формування сучасних об'єктів ландшафтного дизайну.

У подальших дослідженнях цікавим було би проаналізувати дане питання у вітчизняній практиці, віднайти сучасні прийоми і засоби, характерні для формування вітчизняних ландшафтних об'єктів.

Література:

1. Сокольникова Н.М. Краткий словарь художественных терминов / Н.М.Сокольникова. – Обнинск: Титул, 1996. – 80 с.
2. Забелина Е.В. Поиск новых форм в ландшафтной архитектуре: учеб. пособие / Е.В. Забелина. – М.: Архитектура, 2005. – 160 с.
3. Крижановська Н.Я. Основы ландшафтного дизайна: підручник / Н.Я. Крижановська. – К.: Ліра-К, 2009 – 218 с.;
4. Сычева А.В. Ландшафтный дизайн : Эстетика деталей городской среды. / А.В. Сычева, Н.И. Титова. – Минск : Вышэйш, 1984. – 127 с.
5. Франциско Инфанте: «Идеология – смерть искусства» [Электронный ресурс] / Культура – Режим доступа: <http://www.nsad.ru/articles/francisko-infante-ideologiya-smert-iskusstva>. – Назва з титул. екрану (дата звернення 07.05.2017 р.).
6. Sébastien Preschoux и его рукотворная паутина [Электронный ресурс] / Современное искусство – Режим доступа: <http://www.kulturologia.ru/blogs/240610/12676/>. – Назва з титул. екрану (дата звернення 07.05.2017 р.).
7. Необычные инсталляции Леа Турто [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://bloglandshafta.com/?p=3123>. – Назва з титул. екрану (дата звернення 08.05.2017 р.).
8. «Растущий свет» - оригинальный проект для освещения сада [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.stroyforyou.com/statrss/1178-rastuschiy-svet-originalnyy-proekt-dlya-osvescheniya-sada.html>. – Назва з титул. екрану (дата звернення 08.05.2017 р.).
9. Лэнд-арт Патрика Догерти [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.abitant.com/posts/lend-art-patrika-dogerti>. – Назва з титул. екрану (дата звернення 08.05.2017 р.).

Аннотация

В статье рассмотрены новые современные средства формирования объектов ландшафтного дизайна, в частности – инсталляции. Выяснена перспективность использования этого направления для улучшения эстетических качеств окружающей природной и урбанизированной среды.

Ключевые слова: ландшафтный дизайн, арт-объект, арт-ландшафт, инсталляция, инновационные технологии.

Abstract

New modern methods of the formation of the objects of the landscape design, especially – installation have considered in this article. The prospects of using this direction for improving the aesthetic qualities of the surrounding natural and urban environment have elucidated.

Keywords: landscape design, art object, art landscape, installation, innovative technologies.